ROMANIA AND THE BALKAN ISSUE. A CULTURAL RADIOGRAPHY

Bogdan - Gabriel Chiriac
PhD. Student, University of Craiova

Abstract:The article reveals some historical, cultural and, at the same time, diplomatic aspects which justify the involvement of Romania in all of the political, military, geopolitical aspects and issues in the Balkan Peninsula. As we are able to see in the Romanian history, the Neo-Latin speakers lived, in the Middle Age, from Pannonia region to Macedonia. Separated by Slavic and Hungarian populations, Neo-Latin speakers lived at the North of the Danube river and also in the Balkans, on the shores of the river Timoc. After a failed attempt to create a Romanian-Bulgarian state with a Trans-Danubian territory, during the Middle Age, Romania and Bulgaria had separated paths and ways of evolution on their way to unity and independence, but the problem of the Neo-Latin speakers from the Balkans had remained unsolved until a primarily solution in the year 1905, by the initiative of the Sultan Abdul Hamid II. The article presents a structural and historiographical analysis of the "Balkan" notion, using linguistic, historical, geographical and geopolitical sources.

Keywords: Balkan Issue, Romania, cultural radiography, historical events, Abdul Hamid II, 1905 Legal establishment (Iradea)

Introducere

De-a lungul istoriei, termenii de "Balcani", "Peninsula Balcanică" s-au impus în conștiința europeană. Deși, în cuprinsul acestei peninsule, delimitată de către fluviul Dunărea de Europa Centrală, brăzdată de râuri ca Timoc, Vardar, Sava, Drava, presărată cu munți precum Carpații, Alpii Dinarici, Balcanii, Rila, Rodopi, Pind etc., au trăit numeroase populații şi s-au succedat numeroase civilizații, doar latinofonii sunt cei care au trebuit să trăiască separat. Numai latinofonii de la nord de Dunăre, adică românii din ziua de astăzi, şi-au putut constitui un stat al lor, în timp ce latinofonii sud-dunăreni au trebuit să trăiască în cadrul Imperiului Otoman, al unor ţări precum Bulgaria, Grecia, Albania, Republica Macedonia de Nord (FYROM). A existat accepțiunea că Peninsula Balcanică şi-a luat numele de la Munții Balcani, deși evidența istorică arată oarecum altceva, așa cum vom încerca să prezentăm în cele ce urmează.

Originea culturală a noțiunii de Balcani

În anul 1794 un cunoscut călător britanic din Epoca Modernă, pe numele său John Morrit, care, în acel an absolvise prestigioasa Cambridge University, a pornit într-o călătorie spre Levant, un nume generic atribuit Orientului, de către școala de gândire franceză. Călătorind de la București la Constantinopol, John Moritt a străbătut Munţii Balcani, prin trecătoarea Şipka, în Bulgaria, episod păstrat într-o scrisoare către sora sa : "*Ne apropiam de pământul anticilor. Am dormit la poalele muntelui pe care l-am traversat a doua zi, munte care desparte Bulgaria de România (vechea Tracie) şi care, deşi acum dispreţuit cu numele de Bal Kan, nu e altul decât personajul cunoscut în vechime ca muntele Haemus*". Aceasta a fost una din primele dăți când lanţul de munţi ce desparte Bulgaria de la est la vest şi merge paralel cu Dunărea a fost numit „Balcani" în literatura de călătorie de limbă engleză[1].

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/John_Bacon_Sawrey_Morritt, accesat la 7 ianuarie 2019.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

Un principiu de studiu cultural este acela de a porni de la romanizarea Balcanilor. În 168 a.Chr., la Pydna, romanii repurtau o victorie decisivă în fața Macedoniei elenistice, devenite în 146 a.Chr., provincie romană. Așadar, populațiile macedo-română, istro-română, megleno-română provin din autohtonii supuși romanizării. La nordul Dunării, Dacia a devenit provincie romană abia în 106 p.Chr., deci, la 252 de ani după Macedonia.

În 271 p.Chr., Împăratul Aurelian retrage administrația romană și armata din Dacia, întemeind pentru cei ce doreau să urmeze armata și administrația, la Sud de Dunăre, două provincii numite Dacia Mediterranea (cu reședința la Serdica-Sofia, în Bulgaria) și Dacia Ripensis (cu reședința la Ratiaria, lângă Archar în Bulgaria), în timp ce vechile provincii Moesia Superior și Inferior au devenit Moesia Prima și Moesia Secunda. Așadar, populația sud-dunăreană romanizată a mai cunoscut stăpânirea romană până în anul 602 p.Chr., când răscoala centurionului Phokkas a dus la pierderea de către Imperiul Roman de Răsărit (Imperiul Bizantin) a frontierei dunărene, fapt de care au profitat slavii, care au trecut și s-au stabilit în sudul Dunării[2].

Edward Brown, într-o lucrare de călătorie, susţinea că Haemus continua spre vest, separând Serbia de Macedonia şi că, sub diferite nume, se întindea între Pontus Euxinus (Marea Neagră) şi Adriatica[3].

La francezi, numele *Balkan* apare pentru prima dată, deşi eronat, în jurnalul din anul 1621 al ambasadorului extraordinar Louis Deshayes de Cormanin: "*Acest munte care separă România de Bulgaria (desemnarea medievală a vechii Tracii) este numit de italieni <lanţul lumii> şi de turci Dervent, nume dat tuturor munţilor acoperiţi de păduri, aşa cum Balkan este un nume pentru munţi golaşi, care în vechime erau cunoscuţi sub numele de Haemus*"[4].

Pe parcursul secolului al XVIII-lea, s-a generalizat folosirea simultană sau alternativă a noțiunilor de Haemus şi Balkan.

În 1827, Robert Walsh afirma că "*formidabilul lanţ muntos, Haemus, se întindea peste 500 de mile, începând de la Golful Veneţian* (evident, era o eroare cauzată de limitele cartografiei și dezvoltării geografiei în acei ani) *şi ajungând la Marea Neagră*". Acest lanţ se numea *Balkan*, ceea ce însemna munte dificil[5].

Primul care a făurit şi folosit termenul "Peninsula Balcanică" a fost geograful german August Zeune în lucrarea sa din anul 1808, « Goea »[6].

Este obligatoriu să precizăm faptul că s-a acreditat, în mod eronat, ideea că noțiunile, conceptele de "Balcani", respectiv "balcanic", ar fi fost creația cercetătorilor moderni, plecând de la noțiunea otomană "Bal Kan". Practic, adjectivul "balcanic" a fost, mai întâi, un substantiv, otomanii folosind în documentele lor noțiunea de "*loc aspru, regiune împădurită, greu accesibilă*", pe care o numeau "*Balkanlîk*". Dacă faimoasa cronică "Oguzname" din secolul al IX-lea care menționa țara "Ulak ili" (Țara Vlahilor), dacă informațiile oferite de cronicarul Moise Chorenati în secolul al IX-lea în "Geografia armeană", despre "Țara Balak", dacă informațiile lui Annonymus, cronicarul necunoscut azi al unuia dintre regii maghiari Bela (sunt patru regi cu acest nume) din "*Gesta Hungarorum*" - "*Blacchi ac pastores Romanorum*" trăitori în Transilvania și Pannonia, la venirea maghiarilor sunt coroborate, putem traduce "Balkanlîk", prin "ținutul Bal Kan". Noțiunile medievale bulgărești de "khagan" (cu reminiscențe avare), mongole-tătărești de "chan", prezența în sursele medievale a lui Balc (fiul lui Sas), nepot al lui Dragoș și voievod al Moldovei în secolul al XIV-lea, ne pot conduce la ideea existenței unui ținut al vlahilor, cel puțin în regiunea cuprinsă între Estul Serbiei și Nord-Vestul Bulgariei, în nordul Peninsulei Balcanice, traversată de râul Timoc, pe locul străvechilor Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis. Trebuie să adăugăm, fără a greși, faptul că

[2] Constantin Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*,Editura Teora, București, 1999,p. 123-134.
[3] Maria N. Todorova, *Scaling the Balkans: Essays in National, Transnational and Conceptual History*, Brill Leiden, Boston, 2018, p.125.
[4] *Ibidem*,p.126.
[5] *Ibidem*, p.127.
[6] https://en.wikipedia.org/wiki/August_Zeune, accesat la 7 ianuarie 2019; Maria Todorova,*op.cit.*, p.128.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

Petru și Asan au fost doi vlahi sud-dunăreni care s-au ridicat în 1185 împotriva Imperiului Bizantin, din cauza faptului că Împăratul Isac Anghelos le pusese impozite pe turmele și stupii de albine, ce reprezentau baza economică a vlahilor. Revolta s-a încheiat cu apariția statului româno-bulgar, condus de dinastia Asăneștilor. Acest stat a rezistat sufiecient timp, ba chiar sub conducerea lui Ioniță Caloian s-au purtat tratative pentru adoptarea catolicismului, ceea ce ar fi echivalat cu o adevărată independență politică față de Constantinopol. Totuși, tratativele cu Papa Inocențiu al III-lea nu s-au finalizat, sub Ioan Asan al II-lea ortodoxia rămânând confesiunea oficială. Așadar, ”*balcanic*” provine din ”*Balkanlîc*”, noțiunea otomană care desemna un ținut distinct în munții împăduriți și care făcea trimitere directă la străvechea populație daco-romană, prezentă aici după Retragerea Aureliană.

Așadar, de la acest ”*Balkanlîc*”, o turcizare a unei noțiuni etnice referitoare la românii latinofoni, atât munții cei mai reprezentativi care erau pentru otomani un obstacol esențial în avansul către Dunăre, cât și peninsula pe care au dominat-o asemeni unui zid de cetate și-au luat denumirea de Munții Balcani, respectiv Peninsula Balcanică.

Balcanii și geopolitica europeană

Către sfârșitul secolului al XIX-lea și în primul deceniu al secolului XX, când deja Balcanii erau o piesă grea în agrenajul geopoliticii europene, în anii 1893 şi 1909, dorind să aducă o corectură esențială a erorii comise de către geograful August Zeune, geograful german Theobald Fischer a încercat să acrediteze ideea că Peninsula Balcanică trebuia să fie numită *Südosteuropa*, subliniind că poziționarea corectă pe hărți a Balcanilor şi recunoașterea distinctă a Munților Balcani trebuiau să fie astfel reglementate definitiv.

Evident că Theobald Fischer nu făcea decât să continue linia deschisă la 1848 de către Karl Ludwig von Bruck și Lorenz von Stein care au teoretizat Europa Centrală ca ”*Mitteleuropa*”[7]. Germania și Austro-Ungaria, monarhiile puternice din Centrul Europei voiau să cuprindă zonele din Europa către care se îndrepta acțiunea lor geopolitică în termeni clari, ”militărești”, asemeni unor elemente de construcție într-o fortificație militară. Regionalismele cu profunde conotații otomane, după 1878 erau considerate învechite, retrograde și aducătoare de confuzii și convulsii, elemente care sunt ”amprenta originală” a Balcanilor. Practic, nu putem fi de acord cu justificarea istoricului Mathias Bernath (născut la Șagu, Arad și din 1971 profesor în Berlinul de Vest)[8], care considera ”*Südosteuropa”* drept “*conceptul neutru, nonpolitic şi nonideologic care a abolit dihotomia permanentă între monarhia danubiană şi Balcanii otomani* ”, în sensul că, la fel ca ”*Mitteleuropa*”, ” *Südosteuropa*” reprezenta tocmai ”*politică, ideologie, interes partizan ce urmăreau să unifice geopolitic spațiul reprezentat de Dunărea Mijlocie, Dunărea Inferioară și Balcani*” (sublinierea mea).

Politica externă a României, după recunoașterea definitivă a Independenței de stat în 1880, a fost axată pe clarificarea relațiilor cu marile imperii vecine Austro-Ungaria, Rusia Țaristă şi Imperiul Otoman (geopolitic și geografic Imperiul Otoman a fost vecin până la proclamarea independenței Bulgariei în 1908), având evident, interese de securitate în Balcani[9].

Dacă Imperiul Otoman căuta sprijin economic în Germania (imperiu care obținuse în 1902 concesiunea căii ferate Constantinopol – Bagdad (ce se încadra în proiectul căii ferate Berlin-Bagdad, fiindcă Germania dorea un port la Golful Persic)[10], văzută de otomani ca o veritabilă coloană vertebrală a comerțului la începutul secolului XX), Austro-Ungaria și Rusia Țaristă nutreau

[7] J. Brechtefeld, *Mitteleuropa and German politics. 1848 to the present*, London 1996, p. 10 și urm.
[8] Mathias Bernath, *Historische Bücherkunde Südosteuropa. Mittelalter. Byzanz, Bulgarien, Serbien, Albaner, Slowenen, Ungarn, Kroatien, Ragusa, Bosnien, Rumänien*, Teilband 1, Oldenbourg, München 1978-2002, *passim.*
[9] Academia Română, *Istoria Românilor*, Vol.VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, p.123 - 125.
[10] Jonathan S. McMurray, *Distant Ties: Germany, the Ottoman Empire, and the Construction of the Baghdad Railway*, Westport, Connecticut, 2001, p.2.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

intenţii anexioniste în Balcani. Austro-Ungaria dorea Bosnia-Herzegovina, iar Rusia urmărea întărirea Bulgariei, pentru a se putea apropia de Constantinopol. Practic, Rusia Țaristă se ghida după ”revoluția culturală” inițiată de Petru cel Mare și continuată de Ecaterina cea Mare, care visa la restaurarea Imperiului Bizantin, preluând unele idei şi de la Dimitrie Cantemir. Ideea expansionistă a Rusiei era bine camuflată într-o strategie culturală: Rusia era ”a treia Romă”, care avea menirea istorică de a elibera Constantinopolul (a doua Romă) de turci și de a-i elibera pe ortodocșii din Balcani de sub dominația otomană.

Încă din vremea Imperiului Habsburgic, Viena nu dorea căderea Imperiului Otoman, ci doar să obțină întărirea pozițiilor sale în Balcani (deși Bosnia-Herzegovina era în marea sa majoritate, populată de musulmani). Vom reda aici modul în care împărăteasa Maria Teresa încercase să-i determine pe strategii de la Viena care urmau să îl consilieze pe fiul ei Iosif al II-lea să nu se avânte în lichidarea Imperiului Otoman: ” *Împărţirea Imperiului Otoman ar fi, după toate întreprinderile, nesăbuită şi extrem de periculoasă. Ce ar trebui să obţinem dacă ne extindem cuceririle dincolo de zidurile Constantinopolului? Insalubre, necultivate provincii, nelocuite ori locuite de grecii pe care nu te poţi baza, care nu ar fi un plus pentru forţele monarhiei, ci mai degrabă le-ar epuiza. Asta ar fi mai critic decât împărţirea Poloniei... Nu-mi voi pune mâna niciodată pe împărţirea Porţii, şi sper ca nepoţii mei să vadă turcii în Europa”* (fragment dintr-un memorandum al împărătesei către Contele Mercy)[11].

Astfel, se explică faptul că, după moartea mamei sale, Iosif al II-lea a avut o atitudine ezitantă. Având dascăli de excepție în știința geopoliticii, el a părut inițial atras de ideile Ecaterinei a II-a, dorind să întărească pozițiile habsurgice în Balcani și Bucovina, implicându-se în războiul ruso-autro-turc din 1789-1791(1792), însă moartea neașteptată a lui Iosif al II-lea, retragerea în 1791 a Austriei din război au determinat-o pe Ecaterina a II-a să încheie victorioasă războiul cu turcii, fără a-și atinge scopul inițial.

Rusia Țaristă a mai încercat să-și ducă la îndeplinire strategia expansionist-culturală și în 1821, 1829, a salvat Austria Habsburgică de la disoluție în 1849, a încercat din nou să atace Imperiul Otoman în 1853, rezultatele fiind cu mult sub așteptări (doar un Protectorat în principatele Române între 1829 și 1853). Grecia a reușit în prima jumătate a secolului al XIX-lea să își obțină independența cu sprijin occidental, dar multe teritorii locuite de greci se aflau încă sub control otoman.

Sfârșitul războiului din 1877, victoria tranșată la Tratatele de la San Stefano și Berlin în 1878 lăsau Austro-Ungaria fără ceea ce i se promisese (să fi fost o atenționare că Rusia nu uitase atitudinea ezitantă a Austriei la 1789?), Viena fiind nevoită să se mulțumească doar cu un protectorat în Bosnia-Herzegovina, ceea ce nu era o anexiune. Serbia și România deveneau independente, Bulgaria rămânea autonomă (până la Balcani), iar Rumelia Orientală era un principat pus sub suzeranitatea Imperiului Otoman.

România și provocările geopolitice ale Balcanilor

La două decenii după războiul ruso-turc din 1877-1878, în 1897, Austro-Ungaria și Rusia Țaristă au convenit că în Balcani trebuia reglementată păstrarea *statu-quo*-ului, adică ambele puteri trebuiau să țină cont, una de cealaltă. Evident, situția a rămas neschimbată timp de 11 ani, până în 1908 și, de atunci, până în 1912-1913, când era clar că Austro-Ungaria și Rusia se situaseră pe poziții complet antagoniste. La Viena exista un puternic nucleu grec (cu o contribuție decisivă la lupta națională de eliberare), ca de altfel și la Odessa. Era evident că Viena ar fi sprijinit pretențiile Rusiei de a ajunge la Constantinopol, numai dacă obținea un culoar prin Macedonia către capitala acesteia, Thessaloniki, oraș încă ocupat de către otomani și locuit de o comunitate puternică de turci

[11] Mihai Popa, *Ecaterina cea Mare, „proiectul grec” şi românii*, https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ecaterina-cea-mare-proiectul-grec-si-romanii, accesat la 28 ianuarie 2019.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

(aici s-a născut Mustafa Kermal-Atatürk), dorit şi de greci (în 1917, Grecia a intrat în Primul Război Mondial pentru a contracara Austro-Ungaria în Macedonia şi a cuceri oraşul Thessaloniki).

Imperiul Otoman pierduse Serbia, îşi încetase suzeranitatea (fie ea simbolică) asupra României, păstra o suzeranitate asupra Bulgariei, Rumeliei Orientale, controla formal Bosnia-Herzegovina, pierduse Ciprul în favoarea Marii Britanii, Dobrogea în favoarea Rusiei, care, la rândul său, o schimbase cu judeţele din Sudul Basarabiei, pe care le prelua de la România, oferindu-i Dobrogea (nu fără emoţii şi peripeţii), pierduse porturile Kars, Ardahan, Batumi, însă mai stăpânea efectiv Albania şi Macedonia. Practic, Imperiul Otoman trebuia să îşi refacă imaginea de autoritate politică în posesiunile non-otomane pe care le deţinea. Factorii de decizie de la Constantinopol erau conştienţi că Serbia, Bulgaria, Grecia nu vor ezita să reia agitaţiile naţionaliste în Macedonia, fiindcă Bulgaria îşi dorea independenţa, dorea Rumelia Orientală şi, evident, o felie cât mai mare din Macedonia. Tocmai acesta este contextul în care Imperiul Otoman a luat o decizie, curioasă, dar de înţeles pentru strategia sa, tot în plan cultural, aceea de a-i recunoaşte pe latinofonii din Balcani ca etnie separată de greci, bulgari. Imperiul Otoman mai deţinea şi Insula Ada-Kaleh, pe Dunăre (în dreptul Orşovei) aflată sub protectoratul Austro-Ungariei, unde trăiau în deplină autonomie câteva sute de turci, care aveau relaţii prieteneşti cu România. Imperiul Otoman ştia că România este o potenţială ţintă în faţa Rusiei şi a decis să cultive relaţiile de prietenie, fiindcă practic nu mai aveau nimic în litigiu, în afară de latinofonii din Macedonia, supuşi unui tratament puternic discriminatoriu de către grecii şi bulgarii în mijlocul căruia trăiau (nu aveau biserici, şcoli, iar autorităţile otomane, de regulă nu interveneau în autonomia internă a comunităţilor creştine).

Astfel, Sultanul Abdul Hamid al II-lea (1876-1906)[12] a decis să dea curs iniţiativelor româneşti de sprijinire a latinofonilor din Macedonia. Desele atrocităţi greceşti asupra comunităţilor latinofone au fost raportate sistematic de diplomaţia românească la Constantinopol.

Grecia şi România chiar ajunseseră să rupă relaţiile diplomatice bilaterale din cauza ”Afacerii Zappa”, iar chestiunea latinofonilor era şi ea una deosebit de spinoasă. Diplomaţia de la Bucureşti a decis să aibă o atitudine mult mai activă în faţa autorităţilor otomane. România era nemulţumită că nu primise Silistra şi de faptul că Bulgaria fusese avantajată la stabilirea frontierei dobrogene. În plus, românii timoceni (inclusiv din regiunea Vidinului) erau persecutaţi, ceea ce era un motiv de disensiune şi între români şi bulgarii autonomi.

Anul 1905 a însemnat un pas important în direcţia reglementării situaţiei latinofonilor din Balcani. În februarie 1905, Ministrul de Externe român Titu Maiorescu obţinuse acordul formal al Porţii pentru înfiinţarea Consulatului românesc de la Ianina (Epir), însă iniţiativa românească s-a lovit de refuzul categoric al Ministrului grec de Externe Gryparis. În acelaşi an, grecii au săvârşit noi atrocităţi la adresa latinofonilor din Macedonia şi Epir. Diplomaţia de la Bucureşti a ameninţat chiar că îşi va rechema reprezentantul diplomatic de la Constantinopol, dacă autorităţile otomane nu puneau capăt atrocităţilor greceşti. Aşadar, Constantinopolul putea să contrabalanseze ostilitatea latentă bulgară, sârbă şi greacă, îmbunătăţind relaţia cu România.

Astfel, influenţat de intenţia Ministrului român la Constantinopol, diplomatul Alexandru Emil Lahovari de a-şi părăsi postul diplomatic în maxim 10 zile, a luat decizia să emită la 9/22 mai 1905 Iradeaua Imperială. Acest document, scrie istoricul Adina Berciu Drăghicescu a avut ” *consecinţe deosebit de favorabile în planul cultural, religios şi educaţional. Se garanta şcoala,biserica şi autoconducerea locală. Naţiunea română era recunoscută oficial. Se recunoştea şi se permitea libera folosire a limbii române în şcoli şi biserici. Se permitea constituirea comunităţilor valahe în Imperiul Otoman. A doua zi s-a acordat şi o teşcherea, un nou act, guvernamental de data aceasta, Ministerului de Justiţie şi Culte”*[13].

[12] https://www.art-emis.ro/istorie/iradeaua-imperiala-din9-22-mai-1905, accesat la 7 februarie 2019.

[13] Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale (în continuare SANIC), Fond Kreţulescu, dosar 831, f.62; St.Brezeanu, Gh.Zbuchea (coord.) *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, Bucureşti,1997, p.192-193.,doc.nr.79, Adina Berciu Drăghicescu, *Şcoli şi biserici româneşti din Peninsula Balcanică*, în ”Studii de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării”, Bucureşti, 2005, p.208-241.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

Emiterea Iradelei a fost însoțită și de o Proclamație: ” *„Majestatea Sa Imperială Sultanul, [...] care, în sentimentele sale de înaltă justiţie şi îngrijire părintească pentru popoarele sale, îşi întinde binefacerile şi favorurile asupra tuturor supuşilor săi credincioşi, fără distincţie de rasă şi nici de religie, luând în seamă rugile înălțate spre tronul Imperial de supușii săi valahi/aromâni, s-a îndurat să ordone ca, în virtutea drepturilor civile de care ei se bucură cu același titlu ca și ceilalți supuși nemusulmani, comunitățile lor să-și poată alege muhtari* (primari n.a.) *conform reglementării în vigoare [...]; ca, după cum se practică pentru celelalte comunități, membri valahi să fie deopotrivă admiși, după regulă, în consiliile administrative; autoritățile imperiale să înlesnească profesorilor numiţi de numitele comunități inspectarea şcolilor şi îndeplinirea formalităţilor prevăzute de legile Imperiului pentru deschiderea de noi așezăminte şcolare"*[14].

Cu această ocazie, Sultanului Abdul Hamid al II-lea i s-a dedicat și un imn (compus de către profesorul de muzică Mihail Pocletaru de la Școala Română Profesională de fete din Bitolia): “*O! Împărat puternic,/ O nobilă simţire/ În tine azi armânii/ Îşi pun speranţa lor/ În tine O! Hamide,/ Părinte cu iubire/ Îşi văd ca printr-o prismă/ Un dulce viitor./ Căci tu ne-ai dat și nouă/ Un loc în astă lume,/ Să nu perim ca norii/ Suflați de un aprig vânt./ Bătrân e al nostru nume,/ Dar azi e prunc în fașă/ Ce sub a ta privire/ Va crește demn de Tine./ Ne-ai dat un drept de naţie,/ Un drept de-al nostru nume/ Demn,de o naţie blândă/ Ce nu-ți va fi trufașă/ Și care îți urează/ Noroc și spor și bine !/ Slavă îți urăm dar/ În cer și pe pământ"*[15].”

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Bulgaria era singurul principat autonom cu care România stabilea relaţii diplomatice[16]. Cum relațiile cu Grecia scârțâiau serios, din cauza chestiunii latinofonilor din Macedonia, România avea astfel un motiv serios să intervină, de fiecare dată când statu-quo-ul din Balcani era amenințat. România mediase la București diferendul sârbo-bulgar din 1884-1885.

Evident că evoluția ulterioară a lucrurilor a dus ca Serbia, Bulgaria, Grecia să nu mai recunoască Iradeaua Imperială, după ce au obținut părți din Macedonia. În 1908, Bulgaria a devenit independentă față de Imperiul Otoman (Bosnia –Herzegovina a fost anexată de Austro-Ungaria, care lăsa oarecum pe planul doi posibila expansiune spre Thessaloniki-numai dacă Rusia se îndrepta iarăși spre Constantinopol).

Practic, România exercita un drept istoric, acela de a proteja o populație latinofonă din Balcani. Aromânii, Megleno-românii, Istro-românii, Vlahii timoceni au fost comunități latinofone, separate de invazia slavă în secolul VII, rupți de latinitatea nord-dunăreană. România era așadar, în anul 1906, singurul stat latinofon din Balcani, ceea ce, din punct de vedere etic, o obliga să se preocupe de soarta latinofonilordin Balcani.

România dorea să obțină o compensație teritorială în Balcani, întrucât, la Congresul de Pace de la Berlin, se pusese prolema obținerii de către România a orașului Silistra, care avea o poziție strategică deosebită (în Art. 46 din Tratatul de la Berlin). Incidentele de la Arab Tabia (un detașament românesc a ocupat Colina Arab Tabia din fața Silistrei în ianuarie 1879, deoarece discuțiile privind delimitarea frontierei româno-bulgare trenau în cadrul Conferinței de la Constantinopol, începute la 11/23 octombrie 1878 și suspendate în decembrie 1878) au dezavantajat România, care s-a retras la 21 februarie 1879, sfătuită să nu intre într-un conflict cu Rusia Țaristă, susținătoare a intereselor bulgare. Armata rusă a ocupat Arab Tabia la 22 februarie 1879[17].

Concluzii

[14] SANIC, fond Kretzulescu, dosar 831, f. 62..; Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare AMAE), *Documente diplomatice.Afacerile Macedoniei. Conflictul greco-român*, București, 1905, p.XXXI.

[15] Adina Berciu-Draghicescu, *Inedit Imnul aromânilor din Imperiul Otoman dedicat Sultanului Abdul Hamid al II-lea,* în „*Caietul Seminarului special de ştiinţe auxiliare ale istoriei. Opuscula arhivistica, bibliologica, numismatic*a",vol.V,Bucuresti, 1995, p.22.

[16] Bogdan Catană, *Relațiile româno-sârbe* 1875-1913, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 12-13.

[17] Sorin Liviu Damean, *Delimitarea frontierei de Sud a Dobrogei (1878-1881)*, „Analele Universităţii din Craiova. Istorie”, An XIV, nr. 1(15)/2009, Editura Universitaria, Craiova, pp. 363-366.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

Aşadar, la începutul secolului XX, România avea propriile sale interese în Balcani, încercând să le promoveze şi să le apere în contextul în care Austro-Ungaria şi Rusia Ţaristă considerau Balcanii drept noul lor poligon de încercări geopolitice. În plus, Grecia, Bulgaria şi Serbia, state independente au decis, după 1909, să treacă la etapa următoare, aceea a împărţirii Macedoniei, controlate încă de Imperiul Otoman, ajungându-se inevitabil la Primul Război Balcanic[18].

Războaiele Balcanice au reprezentat un moment prielnic pentru ca România să devină un actor important în apărarea *statu-quo-ului* balcanic. Neutră în Primul Război Balcanic (Imperiul Otoman recunoscuse dreptul etnic al latinofonilor, România dorind ca otomanii să apere Iradeaua din 1905 la masa tratativelor), România s-a implicat în cel de-al doilea, fiindcă Bulgaria şi-a atacat foştii aliaţi, nemulţumită de cota obţinută în Macedonia. România a obţinut Cadrilaterul, la Tratatul de Pace de la Bucureşti (linia Ekrene-Turtukaia) din 10 august 1913, atât ca o compensaţie faţă de faptul că nu-i fusese atribuită Silistra, cât şi pentru faptul că Aromânii, Macedo-românii, Istro-românii, Megleno-românii şi Vlahii timoceni erau persecutaţi de statele care au obţinut părţi din Macedonia. Deja la Bucureşti exista o elită a latinofonilor sud-dunăreni care plecase din cauza represiunilor din Balcani şi care a îmbogăţit multe domenii din cultura românească: Theodor Capidan, George Murnu, Floria Capsali etc.

Anul 1914, momentul izbucnirii Primului Război Mondial, găsea România în tabăra Puterilor Centrale (în ciuda chestiunii românilor din Austro-Ungaria), mai mult ca un gest de curtoazie faţă de Germania (după 1878, în România s-a produs un curent de puternică ostilitate faţă de Rusia, iar Germania putea ajuta România, Berlinul condiţionând însă alianţa de relaţia amicală cu Austro-Ungaria). Între timp, Rusia se îndepărtase de Bulgaria, iar Bulgaria se apropiase de Austro-Ungaria (practic Puterile Centrale erau bine reprezentate în Balcani, Grecia şi Serbia fiind izolate, pentru că şi Imperiul Otoman se va alătura Puterilor Centrale).

Totuşi, în 1914, regele Carol I a primit vizita Ţarului Nicolae al II-lea, întâlnirea istorică având loc la Constanţa. Ca şi la 1877, Rusia considera că drumul său spre Constantinopol trecea pe la Bucureşti. Atacarea Bulgariei de către România la 1913 fusese explicată adversarilor interni ai ideii implicării României în conflictul balcanic, că drumul României spre Transilvania şi Bucovina trecea prin Balcani. Aceast fapt nu putea să scape atenţiei diplomaţiei de la Petersburg, mai ales că Principele moştenitor Ferdinand al României era căsătorit cu Principesa Maria, pe jumătate britanică, pe jumătate rusoaică. Adică ce nu se reuşise în cazul căsătoriei lui Carol I, se reuşise în cazul lui Ferdinand, care la acel moment nu îşi revenise complet după ruptura de Elena Văcărescu.

Mesajul esenţial pe care România l-a transmis Europei în 1913-1914 arăta că aspiraţiile sale se bazau pe strategia culturală potrivit căreia ţara noastră era o punte de legătură, o placă turnantă între ”*Mitteleuropa*” şi ” *Südosteuropa*”, întrucât românii trăiau în întregul spaţiu al etnogenezei lor, spaţiul carpato-dunăreano-balcano-pontic.

BIBLIOGRAPHY

Documente inedite :

- Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale, Fond Kreţulescu, dosar 831, f.62.
- Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, *Documente diplomatice. Afacerile Macedoniei. Conflictul greco-român*, Bucuresti, 1905, p.XXXI.

Lucrări, studii, colecţii de documente:

[18]Dan Berindei, *Românii şi Europa în perioadele premodernă şi modernă*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p.149 - 150.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)

- Academia Română, *Istoria Românilor*, Vol.VII, tom II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p.123 - 125.
- Berciu-Draghicescu, Adina, *Inedit Imnul aromânilor din Imperiul Otoman dedicat Sultanului Abdul Hamid al II-lea*, în „*Caietul Seminarului special de ştiinţe auxiliare ale istoriei. Opuscula arhivistica, bibliologica, numismatica*",vol.V, Bucuresti, 1995.
- Idem, *Şcoli şi biserici româneşti din Peninsula Balcanică*, în "*Studii de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării*", Bucureşti, 2005, p. 208-241.
- Berindei, Dan, *Românii şi Europa în perioadele premodernă şi modernă*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997.
- Bernath, Mathias, *Historische Bücherkunde Südosteuropa. Mittelalter. Byzanz, Bulgarien, Serbien, Albaner, Slowenen, Ungarn, Kroatien, Ragusa, Bosnien, Rumänien*, Teilband 1, Oldenbourg, München 1978-2002.
- Brechtefeld, J., *Mitteleuropa and German politics. 1848 to the present*, London 1996.
- Brezeanu, Stelian, Zbuchea, Gheorghe (coord.), *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, Bucureşti, 1997.
- Catană, Bogdan, *Relaţiile româno-sârbe* 1875-1913, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2012.
- Damean, Sorin Liviu, *Delimitarea frontierei de Sud a Dobrogei (1878-1881)*, „Analele Universităţii din Craiova. Istorie", An XIV, nr. 1(15)/2009, Editura Universitaria, Craiova, pp. 363-366.
- McMurray, Jonathan S., *Distant Ties: Germany, the Ottoman Empire, and the Construction of the Baghdad Railway*, Westport, Connecticut, 2001.
- Petolescu, Constantin, *Dacia şi Imperiul Roman*, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
- Todorova, Maria N. *Scaling the Balkans: Essays in National, Transnational and Conceptual History*, Brill Leiden, Boston, 2018.

Surse internet:

- Popa, Mihai, *Ecaterina cea Mare, „proiectul grec" şi românii*, https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ecaterina-cea-mare-proiectul-grec-si-romanii, accesat la 28 ianuarie 2019.
- https://www.art-emis.ro/istorie/iradeaua-imperiala-din9-22-mai-1905, accesat la 7 februarie 2019.
- https://en.wikipedia.org/wiki/John_Bacon_Sawrey_Morritt, accesat la 7 ianuarie 2019.
- https://en.wikipedia.org/wiki/August_Zeune, accesat la 7 ianuarie 2019.
- http://magyar-irodalom.elte.hu/2000/uj/11.htm, accesat la 12 ianuarie 2019.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Talk%3ABalkanization, accesat la 12 ianuarie 2019.

BDD-A29546 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:39 UTC)